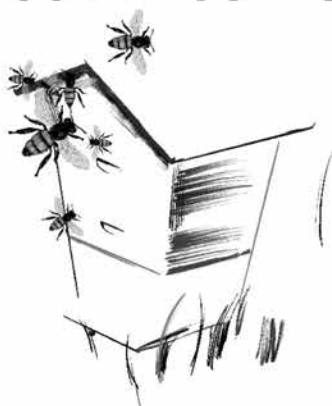

ВЕЛИКИЙ РОМАН

Анатолій
Дімаров

ХУТОРСЬКІ ІСТОРІЇ

БОЖА КАРА
ПРИГОДИ ЛЕДАЩИКА

Харків
«ФОЛІО»
2023

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

МАКСИМ ТА МАРУСЯ

А ти мене насміши, А ти мене настраши...
З української народної казки

Маруся, жінка Максимова, надумалася з великого дива топитись.

Під самісіньким берегом. Тільки бульк — і немає. Максим спершу подумав, що пірнула. Почекав для годиться, потім гукнув:

— Марусю, ти де?

Ані звуку. Тільки вода шипить унизу.

— Ти що, утопилася?

Знову ні слова у відповідь. Треба, мабуть, діставати. Скинув сорочку, штани: не мочити ж одяг! Поліз у воду. Попопірнав, поки дістав! Коли одкачав та й сам водою одплювався, спитав:

— І чого ти, дурна, туди лізла?

— А я думала — мілько. — Маруся все ще цокотіла зубами.

— Мілько!.. В тому «мілько» сомам тільки водитись! Я сам ледь дна діставав, за тобою пірнаючи... Одягайся, водолазе, бо ще застудишся.

* * *

Максим і оженився на Марусі не по любові — з жалю.

До двадцяти шести не одружувався — усе виглядав заморську красуню. «Міс Європу», на менше не згоджувався. Якось побачив на кольоровому фото — серце так і тьохнуло: вона! Саме така йому ввижалася майже щоночі. Знав би адресу — вдарив би телеграму: не поспішай заміж виходити, ось як обмолотимося, так і приїду.

Вирізав фото, повісив над ліжком і щовечора, лягаючи спати, малим не молився на нього. Красуня усміхалася — серце виймала! І всі дівчата місцеві здавалися Максимові такими курочками сіренькими, що дивитись на них — тільки час марнувати.

Максимові тим більш не пекло упадуть за дівчатами, що поруч молоденька удовичка жила. Не встигли з чоловіком і дитинки завести, як той потонув. Удова пожурилась-пожурилась, скільки годилося, а тоді на Максима й накинула оком. Якось повечірком заманила до

хати: змазати петлі на дверях, що скрипіли, спать не давали. Ступив до кімнати Максим, а там уже й вікна завішані, й постіль розстелена, і могорич на столі. Такий первачок удовиця клята дістала, що й вола з ніг повалить, не те що людину.

— Так які петлі змазувати? Оці?

— Оці, Максимку, оці! — Тремтить, налягає гарячим плечем. — Максим уже й петель не бачить, квацяє навмання. А як чарку хильнув, то й зовсім у голові замакітрилось.

Удовичка ж і поїсти як слід не дала: вимкнула світло й потягнула Максима до ліжка:

— Ходи-но, Максимочку, сюди, я тебе таким пригощу, що й губи оближеш!

Максим не дуже й опирався: як пригощають, то чого й не по-пробувати?

Скуштувавши солодкої меді, став такий богомільний, що не пропускав жодної служби. Ще до ладу й не стемніє, а ноги вже самі несуть до знайомої хати. Максим, може, й женився б на тій удовичці, коли б не Маруся. З Марусею ж він познайомився так. Раз у тиждень, у неділю, ходив до клубу на танці. Максим танцював як бог — де воно в нього й бралось, музика сама підказувала, як треба рухатись, здавалось, і землі не торкався підшвами, так легко ніс своє тіло, і дівчата замалим не в чергу до нього записувались. Максим брав то одну, то другу, жодній не надаючи переваги, щоб не образити інших, і додому вертався не в парі, тим більше що удовичка вже чекала на нього. Простував нічною завмерлою вулицею, і така легкість у всьому тілі була, наче він щойно ширяв попід зорями, а оце опустився на землю. Отак і вертався щоразу Максим, вільний як вітер. Аж ось якось на свою голову помітив на тих танцях Марусю. Тулилася сіренькою качечкою попід стіною, і ніхто не підійде до неї, не візьме у танок. Максим раз глянув на дівчину, вдруге... А далі й не витримав:

— Ти чого не танцюєш?

— А ніхто зі мною не хоче, — відповіла засмучено.

— Не хочуть? Ось ми їм зараз покажемо!

Взяв Марусю за руку, повів до чергового танку. Воно ж іще й танцювати не вміло до ладу. Так, бідне, старалося, що ледь губи собі не одкусило. Максимові весь час здавалося, що дівчина підведе до нього обличчя й спитає: «Так я, дядю, танцюю?».

— Як тебе хоч звати? — спитав, до місця проводжаючи.

— Маруся.

— Рано ти, Марусю, дівувати починаєш.

— А мені вже сімнадцятий! — Очі як чисті озерця, і голосок як дзвіночок.

— Ну, дівуй, Марусю, дівуй...

Тільки ж знову стоїть — до стіни приклеїлось. І вже з Максима не зводить погляду. Муляє той погляд Максимові, танцювати не дає. Не втримався, підійшов до неї ще раз:

— Що, не запрошують?

— Не запрошують, — видихнула йому прямо в обличчя.

— Давай-но руку.

Не одпускав, доки й музика скінчилась. А стали розходитись, Максим надвір — і Маруся за ним, Максим на вулицю — і Маруся слідом.

— Ти куди це нарипалась?

— А я тебе проведу.

— Ти?.. Мене?.. — розсміявся Максим: де ж це бачено, щоб дівчина хлопця проводжала! І так цікаво стало Максимові, так весело, що він і руку в лікті зігнув: — Ану покажи, як ти вмієш проводити!

Воно і вчепилося в лікоть — ледь не загойдалось в повітрі.

— А я знаю.

— Що ти знаєш? — аж спіткнувся Максим.

— Знаю, до кого ти йдеш... До Гальки, ге ж?

Ну чудасія! Максимові ще зроду-віку така не стрічалась. Щоб отак до іншої попід руку вела...

Дійшли до знайомих воріт, Максим одчепив свою руку:

— Спасибі, Марусю, що провела. А тепер гуляй додому, бо вже пізно.

А вона й не думає йти:

— Можна, я тебе почекаю?

— Ти що?.. — уже розсердивсь Максим. — Сказав: додому чеши!

— Ти не бійсь, я не ревнива.

Ледь не розреготався Максим. Щоб він та боявся оцього пуголка!

— Іди, бо лозину візьму!

Повернулась, пішла неохоче. Ну чудасія!

Побув скільки треба в удовички Максим, вийшов на вулицю — сидить!

Приліпилося до воріт, не ворухнеться.

— Ти що, ненормальна?

— А я не змерзла, — зубами вицокує. — Можна, я тебе додому проведу?

Ну що з бідою робити?

— Ні, дівко, не буде по-твоєму! — відповів якомога строгіше Максим. — Я тебе одведу! Так одведу, що ти й дорогу сюди забудеш! Скажу батькам, аби прип'яли й не випускали з двору!.. Змерзла, гляди?

— Ні, не змерзла. — А сама тремтить. Та й де ж не тремтіти, коли в тоненькій сукенці та ще й з короткими рукавами.

— На ось піджак.

Зняв піджака, на худенькі плечі накинув. Так поли мало не по землі воліклися. І смішно Максимові, й прикроші розбирають: завтра на роботу рано, заснути б хоч трохи, а тут марудься з оцим лихом. Поки довів, перші півні голоси подали.

— Чеши до хаги!

Маруся ж замість того, щоб піти в двір, звела до нього обличчя:

— А ти мене поцілуєш?

— Ще чого!

— Поцілуй!

І щось таке було в Марусинім голосі, що Максим не витримав: нахилився, цьомкнув у лоба.

— Мене ще ніхто не цілував! — зітхнула щасливо Маруся. Чудасія!

Вертався додому Максим — всю дорогу всміхався. Таке незаймано чисте діткнулося до нього, що не було вже й прикро за прога-яну ніч.

Через тиждень знову на танці понесло. І знову Маруся спробувала за ним ув'язатись, коли додому розходились. Тільки Максим її обдурих:

— Зачекай, мені Миколі щось треба сказати.

Микола — завклубом. Максим і вдав, що вертається в клуб. А сам поза клубом та навпростець до вдовички. Х-ху, здається, спекався!

Не втримався, похвалився удовиці:

— Лець одчепився.

— Од кого?

— Та від однієї намаханої. Вчепилось як реп'ях.

— Гляди, щоб на собі не женила! — удовичка ревниво.

— На мені? — розсміявся Максим. — Та мене й чорт не ожених!

— А на мені? — В удовички вже й сльози в очах.

— Ну, хіба на тобі, — потягнувся до неї Максим.

Лягли в постіль. І до світанку майже не спали: удовичка ще ніколи так палко не обіймала Максима.

Вийшов Максим як сніп вимолочений... Вийшов надвір, на всю вулицю позіхаючи, та й остовпів з ротом роздертим: сидить! Знову сидить, до воріт приклеївшись!

— Ти що?! — мало не з кулаками до неї. — Весь час тут сиділа?

— А я терпелива.

Стоїть, задирає до нього обличчя щасливе. Була б лозина — надавав би по сідниці! А так ухопив за руку, поцупив од двору.

— Ти мене проведеш? — спитала, біжачи за Максимом.

— Я тебе проведу! — аж задихнувся Максим. — Так проведу, що й дорогу сюди забудеш! В тебе стид є?

Дотягнув до воріт, пхнув у двір:

— Іди спати й дорогу туди забудь! Чуєш?

— А ти мене поцілуєш?

Ну, знайшов на свою голову чорта!

— Іди, бо я тебе так поцілую, що й ноги догори задереш!

А тут від хати:

— А хто ото лається?

Максим одразу й присів. І на зігнутих, на зігнутих чесонув подалі од двору.

Вертався додому, а в грудях уже ворухився жаль. Стояло ж по той бік воріт таке нещасне, таке покривджене, що якби оце зараз вернувся та застав на місці, то, мабуть, і не витримав би: діждалася б поцілунку Маруся.

А вона ще кілька разів приходила під ворота вдовички. Вже й погос покотився селом, вже і вдовиця сказала Максимові, щоб вибирав: або вона, або ота ненормальна, бо люди вже в очі сміються. Та й Максимові кожну ніч починає здаватись, що оце зараз, коли він удовиці груди вминає, Маруся сидить під ворітьми, на нього чекаючи. У Максима вже й душа не лежить — з удовичкою бавитись. Яка тут у біса любов, коли оте дівча навіжене замалим не в ногах стирчить, приглядається, що вони виробляють.

Якось, проводжаючи Марусю додому (а що мав робити?), сказав жартома:

— І чого це ми з тобою без толку ходимо? Пора, мабуть, сватів засилати.

Воно, дурне, й повірило. Проводжаючи Максима після танців до удовички, похвалилося:

- А я батькам усе розказала!
— Що розказала? — Максим уже й забув про вчорашне.
— Що я за тебе заміж виходю.

Максим ледь не впав. І того вечора не зайшов до знайомої хати. Отак і висиділа Маруся Максима.

* * *

Максим ще надіявся, що батьки не оддадуть за нього Марусю. Їй же й сімнадцяти не сповнилось, куди про той заміж думати! Батько її так сватам і сказав, потилицю чухаючи. Що, мо', ще трохи пождемо, воно ж мовби ще й не горить. Але мати Марусина, така ж, як і дочка, невеличка на зріст, одразу на чоловіка й насіла:

— А ти забув, яку мене брав? Скільки тоді мені було?.. Стоїш тепер, чухаєшся!

А тут ще Маруся:

— Як не віддасте, то втоплюсь або повішуся!

Тож хотів не хотів, а мусив женитись Максим.

Ну, поженилися, діло, як то кажуть, не хитре. Привів Максим Марусю до двору, а спати їм ніде: батьки Максимові плодили дітей, не думаючи, куди їх потім тулити. То й завели невелику сімейку: дід та баба на печі, що на пів хати розсілася, батько й мати на полу, а трое синів і четверо дочок уже на долівці: від столу аж до порога. Унесуть кілька оберемків соломи, розгорнуть, застелять ряднинами і — покотом. Щоранку розбираються, де чії руки-ноги.

Максим у сім'ї ріс найстаршим, то йому й діставалось найбільше, скільки себе й пам'ятає. Протягом дня тільки й чув: «Максime, дров урубай!.. Максime, збігай по воду!.. Максime, а чого тут помії стоять?». Максим та Максим, без Максима і сонце не світить.

Терпить, терпить Максим, а тоді й почне на нього накочувать. Обгортає картоплю або дрова рубає — кине сапу чи сокиру і стоїть, очима затуманеними в обрій утупившись.

— Максime!

— Гов? — наче зі сну.

— Та чи ти там умер, що вже нічого й не чуєш? Гукаю-гукую, а його як обмарило!

Зітхне важко Максим і знову за сапу чи сокиру.

А коли вже зовсім ставало непереливки, тікав геть із дому. То серед лісу його розшукають: злаштує курінь і живе кілька діб, поки

й хлібину доїсть, що з дому поцупив. То витягнуть зі скирти у полі: вибехка таку норяку в соломі, що хоч возом уїжджай! А одного разу вловили за двадцять кілометрів на станції: виглядав попутного поїзда, щоб податися аж на Кавказ, бо за ним, бачте, там і очі прогледіли. Добре, що знайомий міліціонер там служив: упізнав Максима та й привіз мотоциклом додому. Батько тіпав його, тіпав, а тоді пригрозив, що як ще раз із дому повіється, то накине на шияку налігача та отак по всьому селу і вестиме.

Він і в школі виділявся з-поміж інших дітей. Інші слухають учительку — поворухнутись бояться, а Максим втупиться очима у вікно і думками хтозна й де, тільки не на уроці.

Ще в першому класі, на уроці письма, учителька вчила виводити літери. У зошитах, полініяних навкіс. Весь урок палички малювали, щоб рівніші були, не хилилися ні праворуч, ані ліворуч. Діти старались, аж гусло повітря, старався й Максим. Ні в кого, здавалося, не виходило так рівненько та акуратно.

У кінці уроку вчителька дала домашнє завдання: змалювати отими паличками цілу сторінку.

Прийшов додому Максим, пообідав, розкрив зошит.

Списав один рядок. Списав другий. А на третьому й спіткнувся: так стало нудно. Палички й палички, мов нічого іншого й на світі немає! А що, як примальовувати хвостики?.. Одразу стало цікавіше. А вуха?.. А писк?.. Уже не палички — веселі собачки побігли з рядка у рядок. А коли додумався примальовувати роги... і ратиці... гриви, то ще цікавіше стало Максимові.

Того разу він єдиний у класі заробив одиницю.

Уже в шостому загорівся Максим стати розбійником. Таким, як Микола Шугай. Що багатих грабує, а бідним роздає.

Намовив ще двох найнадійніших, щонеділі бігали до Чорного лісу, де під час війни проходила лінія фронту. Знайшли землянку більш-менш уцілілу, прибрали, сякі-такі дверцята навісили. Змайстрували самопали, а з украдених дома ножів — кинджали. Максим же, як отаман, озброївся шаблюкою, знайденою в тому ж лісі.

Коли спорядились до ладу, стали думати, кого грабувати. Перебрали всіх, хто жив у їхньому селі, і виходило так, що грабувати й нікого. Всі бідні, всі обдерті до останньої нитки, всім треба давать, а не обдирати. Голова колгоспу — і той у латаних чоботях ходить.

— Хіба що дядька Федосія?

— А що в дядька?

ЗМІСТ

ХУТОРСЬКІ ІСТОРІЇ	3
Максим та Маруся	4
Хутірський роман	33
А дід Марко лаштує сандалети	39
Баба Ониська і четверо її чоловіків	44
Василь возить сіно	52
Галя дивиться «Багатих...»	54
Дід Черепок косить пшеницю	58
З вігерцем	59
Зарізали півня	61
На воді	62
На хресті	63
Наврочене яйце	64
Намовив	66
Певна зона	67
Ригорович	68
Сага про Джоя	79
Хлівець	94
Хоронили Надю	95
БОЖА КАРА	97
Боги на продаж	98
Божа кара	121
«Ах, какая женщина!»	129
Бабуля	133
Вампір	134
Випадок у лікарні	135
Входження в ринок	137
Гусятниця	139
До копійки копійчка	141
Другий кухоль	142
За Шекспіром	143
Зурочили	144
Отака правда	145
Полоз	146

Пробки до пугача	149
Спокута	150
Стогін по Джоеві	164
Хвиномен	166
Хворобоголік	170
Хрестини	171
Чим би дитя	173
Що зробив чорт	174
Перепишіть мене в українця	175
Тридцяті... (Притча про хліб)	180
Щось виймає	237
Оксана з роду Яновських	238
Повість про загублену душу	249
Анкета	293
Гонорар	295
Класово ворожий напій	296
Медалі	299
«На человеческом»	342
Не копай ями!	343
«Окроя отих»	345
Печатка	346
Своя компанія	354
«Хитрые хахлы»	355
Як воно президентом	356

ПРИГОДИ ЛЕДАЩИКА	357
Пригоди Ледащика	358
Про хлопчика, який не хотів їсти	367
Для чого людині серце	375
Вершини	381
Тирлик	511
Надумалась заміж	528
Не шестірка	529
Непорочний отрок	530
Пастка	534
Перші гулі	536
Родичка	538
Родове дерево	540
Який місяць надворі	541